

УДК 159.964

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-2>

ГЛИБИННО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СПІВЗАЛЕЖНИХ СТОСУНКІВ СУБ'ЄКТА

Галушко Любов Ярославівна,

доктор філософії (PhD),

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

ORCID ID: 0000-0001-6323-5307

Амурова Яна Володимирівна,

доктор філософії (PhD),

доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах

Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

ORCID ID: 0000-0002-3486-1138

У статті здійснено аналіз філософсько-психологічної літератури, що уможливив систематизацію наукових поглядів на сутність проблеми співзалежних стосунків та їхнього впливу на психологічний стан особистості. З'ясовано, що співзалежність значною мірою впливає на емоційний та фізичний стан особистості, її працездатність та взаємини з іншими людьми. Розглянуто чинники виникнення співзалежних стосунків. Проаналізовано представленість поняття «співзалежність» у наукових джерелах та інформаційному просторі. Визначено, що процес формування адикції детермінують біологічні, психологічні та соціальні впливи. Уточнено, що під біологічними передумовами розглядають певний, притаманний кожному спосіб реагування на різні впливи. До психологічних чинників належать особистісні особливості відображення у психіці психологічних травм у різних (насамперед у дитячому) періодах життя. Соціальні чинники становлять як сімейні (ставлення батьків до дитини, типи виховання), так і позасімейні (суспільство, у якому живе людина, включаючи моральні цінності, політичні та економічні проблеми тощо) впливи. Охарактеризовано любовну залежність як своєрідну деструктивну форму міжособистісних відносин, яким притаманні такі ознаки: надцінне ставлення до значущої людини, очікування безумовного позитивного ставлення з її боку, страх самотності, несвідомий страх інтимності та близькості тощо. У статті подано психологічний аналіз стилю сімейного виховання, який впливає на виникнення у людини схильності до співзалежних стосунків. Виявлено, що співзалежні стосунки зумовлюють деструктивні психічні стани суб'єкта. Наголошено, що у людей, які знаходяться у співзалежних стосунках, порушуються особисті межі, з'являється фінансове чи емоційне підпорядкування тощо. Доведено, що провідним методом дослідження допомоги особам, які мають схильність до любовної адикції або вже знаходяться у співзалежних стосунках, є активне соціально-психологічне пізнання (АСПП), що спирається на спонтанність і невимушеність поведінки суб'єкта за умов опрідметнення власної психіки у тематичних малюнках. Представлено фрагмент емпіричного матеріалу глибокого пізнання, який відображає феномен співзалежності.

Ключові слова: активне соціально-психологічне пізнання, співзалежність, деструктивні стосунки, негативні психічні стани, залежність, адиктивна поведінка, любовна адикція.

Halushko Liubov, Amurova Yana. Depth psychological factors of subject's co-dependent relationships

The article analyzes the philosophical and psychological literature, which made it possible to systematize scientific views on the essence of the problem of codependent relationships and their impact on the psychological state of the individual. It was found that codependency significantly affects the emotional and physical state of the individual, his work capacity and relationships with other people. The article examines the factors of the emergence of codependent relationships. The presentation of the concept of "codependency" in scientific sources and in the information space is analyzed. It was determined that the process of addiction formation is determined by biological, psychological and social influences. It is clarified that under biological prerequisites, a certain way of responding to various influences, inherent in everyone, is considered. Psychological factors include the personal characteristics

of the reflection in the psyche of psychological traumas in different (primarily in childhood) periods of life. Social factors are both family (parents' attitude towards the child, types of upbringing) and extra-family influences (the society in which a person lives, including moral values, political and economic problems, etc.). Love addiction is characterized as a kind of destructive form of interpersonal relations, characterized by such signs as: overvaluing a significant person, expecting an unconditional positive attitude from him, fear of loneliness, unconscious fear of intimacy and closeness, etc. The article presents a psychological analysis of the style of family upbringing, which affects the emergence of a person's tendency to codependent relationships. It was found that codependent relationships cause destructive mental states of the subject. It is emphasized that people in codependent relationships violate personal boundaries, appear financially or emotionally subjugated, etc. It has been proven that the leading research method of helping people who are prone to love addiction or are already in codependent relationships is active social-psychological cognition (ASPP), which is based on the spontaneity and ease of the subject's behavior under the conditions of objectifying one's own psyche in thematic pictures. A fragment of the empirical material of in-depth knowledge, which reflects the phenomenon of codependence, is presented.

Key words: active socio-psychological cognition, codependency, destructive relationships, negative mental states, addiction, addictive behavior, love addiction.

Вступ

Проблема деструктивних форм міжособистісної взаємодії, зокрема співзалежних стосунків, актуалізувалася в українському суспільстві у контексті суспільних трансформацій. Ситуація українських пар привертає увагу дослідників до гендерного аспекту взаємин і спонукає до вивчення психологічного стану особистості, яка перебуває у співзалежних стосунках. Отже, актуальності набувають аналіз чинників та наслідків співзалежних стосунків суб'єкта та пошук шляхів психологічної допомоги і корекції згаданих вище деструктивних поведінкових тенденцій.

Проблематиці співзалежних стосунків присвячено незначну кількість досліджень. Дотепер вивчення феномену співзалежності здійснювалося переважно з огляду на біологічну парадигму психіатричної практики, зокрема вивчалися такі аспекти: етимологія цього стану, його характеристики та прояви, співвідношення із залежністю (П. Анатолій); причини формування рис співзалежності (В. Москалено); характеристики сімейної взаємодії (Т. Вакуліч). Попри значний обсяг наукової та прикладної літератури щодо стану розробленості і феноменології співзалежності цю проблему можна вважати маловивченою в аспекті дисфункції взаємодії у парі [4]. У межах нашого дослідження феномен співзалежності розглядається не лише як психічний стан особистості, а й як результат порушення взаємодії у парі, оскільки чинником є виникнення дисфункціональної моделі стосунків. Проблемним залишається питання методів психокорекції стану співзалежності, досягнення позитивної динаміки у процесі психологічної допомоги.

На формування схильності до співзалежних відносин впливають певні умови виховання: батьки чи близькі родичі мали залежність, психічний розлад, демонстрували насильство або використовували його як виховний вплив на дитину. У таких сім'ях до почуттів, переживань, потреб та бажань не виявлялося зацікавленості, та спостерігалася зневага до неї. Дитина лише зрідка чула похвалу на свою адресу, а все, що робила добре, сприймалося як норма, тоді як за все, що не вдавалося, її лаяли, карали, критикували.

Залежні діти зосереджені на зовнішніх винагородах та ігнорують свої внутрішні бажання і почуття. Тобто «людина-мазохіст тікає від нестерпного відчуття ізоляції та самотності, перетворюючись на невід'ємну частину іншої людини, яка вказує їй напрямок, веде за собою, захищає, є її життям і повітрям» [5, с. 45].

Обтяженість суб'єкта почуттями ревності, задрощів, ненависті, почуттям неповноцінності, відчуттям приниженості, пов'язаної з едіповою ситуацією розвитку, у якій відбувається зародження деструктивних тенденцій. Виникнення їх уможливується завдяки блокуванню лібідних почуттів дитини до близьких людей. Це зумовлює появу амбівалентних почуттів та схильність до співзалежних стосунків у майбутньому. Така двоякість пов'язана з протистоянням лібідних та мортідних почуттів. Зазначене вище підкреслює вагомість понять «лібідо» – активної життєвої сили, що діє з моменту народження людини, та «мортідо» – енергії

руйнування, омертвіння. Реалізація лібідної енергії задається не лише сексуальним інстинктом (як прийнято вважати у психоаналізі), а й емоційним чинниками єднання дитини з батьками (відчуттям емоційної близькості, бажаності для батьків) [5]. Відчуття непотрібності, образи, ревнощів, заздрощів, відстороненості, небажаності можуть виникати в дитини у взаємодії з батьками. Це зумовлює появу почуттів знедоленості, відчуженості, меншовартості, що є виявом мортидних тенденцій та реалізується у співзалежних стосунках.

Матеріали та метод

Деструктивні тенденції психіки, зокрема феномен співзалежності, досліджуються у психодинамічній парадигмі, до якої належить метод активного соціально-психологічного пізнання. Метод АСПП розроблено академіком НАПН України Т. Яценко [7; 10–12]. Серед наукових проблем методу АСПП – взаємозв'язок вини з деструктивними тенденціями психіки суб'єкта (самопокарання, мазохізм, тенденція до психологічної смерті тощо). У діагностико-корекційному процесі АСПП використовуються опрідметнені засоби глибинного пізнання (комплекс тематичних психомалюнків, малюнки на теми «Власне тату» і «Тату вини», репродукції художніх полотен, моделі з каменів тощо) [1; 9]. Предметом глибинного пізнання є цілісна психіка у її свідомих і несвідомих виявах. Провідні механізми організації АСПП: позитивна дезінтеграція і вторинна інтеграція психіки на більш високому рівні її розвитку [3; 12].

Зasadничою у методичному аспекті психодинамічного підходу є процесуальна діагностика (невід'ємність діагностики та корекції), основу якої становить діалогічна взаємодія психолога із суб'єктом. Їй властива неповторність конкретно-семантичного аспекту, пов'язаного з індивідуальністю та своєрідністю особистісних проблем протагоніста. Особливості процесуальної психодіагностики, відповідно до позиції Т.С. Яценко, залежать від ступеня ригідності «захисних» тенденцій індивіда та його психологічної готовності до навчання й мотиваційної сили, орієнтації на самозміни і на оновлення свого способу життя, бачення довколишнього світу [2]. Тому наближення до внутрішньої феноменології суб'єкта, до бачення себе й оточуючих, розуміння проблеми та несвідомих передумов, труднощів спілкування є базовими щодо побудови процесуальної психодіагностики. Важливим складником мотиваційно-глибинного пізнання у діагностико-корекційному процесі є розуміння основ процесуальної психодіагностики, які визначається, з одного боку, характером проблем учасників навчання, а з іншого – результатами психодіагностики, що структурує прийоми та реакції керівника і сприяє єдності психодіагностичного та психокорекційного процесів, їхній динамічності [3, с. 84; 12]. Цей процес означає здатність психолога розпізнавати у практиці групової корекції індивідуально-психологічні відмінні риси особистості. Тому у групах АСПП діагностико-корекційний процес спирається на специфічні умови, які необхідні для забезпечення процесу глибинного пізнання [2; 5; 12]. У зв'язку з вищесказаним в означенні організаційних аспектів, що потребують введення гуманістичних принципів, зокрема: спілкування в площині «людина – людина» за умов нівелювання соціально-статусних аспектів, відсутність оцінних суджень, критики, заохочень та покарань, що сприяє створенню позитивної атмосфери, підтримки та захищеності. Не менш важливим принципом є конфіденційність та прийняття людини такою, яка вона є, без критики, осуду та порад. Передумовою ефективності АСПП є мінімізація зовнішніх спонук до активності. Окреслене вище сприяє актуалізації спонтанності та невимушеності поведінки в ситуації «тут і зараз» [2; 8].

Для виявлення способів відображення феномену вини в малюнках тату структурно-семантичний аналіз стенограм здійснювався з орієнтацією на такі загальні методологічні засади глибинного пізнання, як: 1) індивідуально-сміслові наповнення учасниками АСПП власних репрезентантів незалежно від форми їх візуалізації (малюнок тату, ліпка чи репродукції художніх полотен тощо); 2) архетипність візуалізованого матеріалу; 3) виявлення інформаційних еквівалентів (сміслів) на основі самопрезентантів (репрезентантів); 4) об'єктивування едіпальної залежності у таких закономірностях, як: неусвідомлюване почуття вини суб'єктів,

амбівалентність почуттів до первинних лібідних об'єктів, тенденція «повернення в утробу», самопокарання, феномен вимушеного повторення, інтроєктування від первинних лібідних об'єктів рис характеру, імпотування психіки; 5) дієвість архаїчного спадку психіки (вина, жертвоприношення, рабовласництво, мазохізм); 6) механізми символізації (згущення, зміщення, натяк, локалізація); 7) цілісність психічного, його підкореність та підпорядкування одним і тим самим законам матеріальної та духовної реальностей [1; 12].

Результати

Співзалежність у відносинах – це постійна концентрація думок на близькій людині і сильна залежність від неї. Взаємозалежні стосунки значною мірою визначають емоційний, фізичний стан особистості, її працездатність та стосунки з іншими людьми. Тобто поведінка і психічний стан залежної людини визначаються відносинами, які деструктивно впливають на якість життя загалом.

Взаємини, у яких один учасник співзалежний, а інший – контрзалежний, досить поширені. Людина, вихована емоційно холодними батьками, часто одружується (виходить заміж) із тим, хто більш схильний до залежності і прив'язаності, а інша, вихована прив'язаними і залежними батьками, – шукатиме більш незалежного партнера. Подібний потяг до протилежностей є спробою вирішити не розв'язані у ранньому дитинстві проблеми зв'язку та сепарації. Однак відносини «протилежностей» найчастіше виявляються більш конфліктними. Це характеризується повторенням-прогриванням тієї деструкції, яка відбулася у суб'єкта в дитинстві з його батьками чи одним із них. Тому внутрішній конфлікт необхідно пізнати та перетворити на можливість для зростання, а не розвивати як дисфункціональну поведінку.

Співзалежність у парі виникає за умови, якщо дві психологічно залежні людини встановлюють взаємовідносини між собою. У співзалежних стосунках кожен вносить частину того, що потрібно йому для створення власної психологічної «безпеки». Оскільки жоден із партнерів не може діяти самостійно, тобто незалежно від іншого, у них виникає тенденція триматися один за одного. У результаті увага одного партнера зосереджена на особистості іншого, а не на самому собі [4; 6]. У такий спосіб стосунки не можуть бути конструктивними і захищеними, оскільки завжди сконцентровані на іншій людині та її діях. Це призводить до того, що співзалежні суб'єкти намагаються встановити контроль один над одним, звинувачуючи партнера в усіх огріхах та негараздах, а також очікуючи, що інший поводитиме себе, як хотів би його партнер. У такому разі люди не зосереджують свою увагу на власних внутрішніх відчуттях та саморозвитку. Натомість фокус уваги завжди спрямований на зовні, а не всередину себе.

Отже, варто зауважити, що співзалежність розуміють як сформовану дисфункціональну поведінку, яка виникає у результаті незавершеності вирішення одного або більше завдань розвитку особистості в ранньому дитинстві. Партнери у співзалежних відносинах уважають, що дії та поведінка інших людей цілком впливають на їхнє життя та психоемоційний стан, тому вони повністю поглинені тим, щоб контролювати свої та чужі дії і так регулювати власне самопочуття.

Мовчання та відстороненість як спосіб покарання змушували дитину переживати стан невизначеності – вона не могла усвідомити, у чому її вина і як повернути прихильність батьків. У результаті дитина засвоювала, що має відповідальність за стан і благополуччя близьких людей, а щоб догодити їм, повинна мати здатність здогадатися, як це зробити. У таких сім'ях немає прямого діалогу [3]. Тобто ніхто не говорить про себе, свої переживання, бажання, не висловлює прохань. Усе спілкування побудоване на зобов'язанні та уникненні проблем.

Отже, чинники розвитку співзалежних стосунків мають глибинно-психологічний характер. Основною умовою їх формування вважається наявність близького родича, друга, коханого з патологічною адикцією: наркоманією, алкоголізмом, ігроманією, трудовізмом, іпохондрією, залежністю від сексу чи їжі.

Основними детермінантами розвитку співзалежності є: близькі відносини із залежним: порушення розвивається у дружин та матерів. Менш схильні до співзалежності батьки, сестри,

брати, кохані, діти; досвід залежності: розлад формується в осіб, які мали хімічну адикцію у минулому. Також до групи ризику належать ті, хто перебуває у межовому стані між нормою та патологічною залежністю; негативні умови виховання: співзалежність часто виникає у людей, які виростили в емоційно-репресивних сім'ях. Їхні батьки та близькі родичі були схильні до страхів, агресії, мали залежність, психічний розлад, демонстрували насильство або використовували його як виховний вплив стосовно дитини.

Отже, співзалежні люди: 1) бачать сенс свого життя у відносинах із партнером, зосереджують усю свою увагу на поведінці і діях свого партнера; 2) використовують взаємини так, як деякі люди вживають алкоголь чи наркотики. Вони стають залежними від іншої людини і переконані в тому, що не зможуть існувати та діяти незалежно від неї або без взаємин, устанавлених цією людиною; 3) не спроможні визначати свої психологічні межі. Співзалежні люди не знають, де закінчуються їхні межі та де починаються кордони інших людей. Вони схильні сприймати чужі проблеми як власні; 4) завжди стараються справляти хороше враження на інших, цим вони намагаються керувати сприйняттям інших людей, завжди прагнуть догоджати їм; 5) не довіряють власним поглядам, сприйняттю, почуттям чи переконанням. Співзалежні особи прислухаються до чужої думки та не захищають власні погляди та думки; 6) намагаються стати життєво необхідними іншим людям; 7) відіграють роль мученика, страждають, проте роблять це благородно. Вони миритимуться з нестерпними ситуаціями, бо вважають, що мусять робити це; 8) уміють контролювати інших людей. Вони намагаються контролювати все, але зазвичай без успіху, оскільки це непосильне для них завдання; 9) знаходяться у дисгармонії зі своїми справжніми почуттями, спотворюючи їх, і виявляють лише тоді, коли вважають, що мають право це робити; 10) утрачають контакт зі своєю духовною сутністю [2]. Співзалежні люди часто знаходяться у протиріччях із духовним боком життя, є боязкими та ригідними.

Для прикладу наведемо фрагмент із респондентом Ю.

П.: Погляньте на картину. У яку фігуру ви можете втілити себе?

Рис. 1. Картина М. Реріха «Мадонна Лаборіс»

Ю.: Мені підходить роль фігурок, які піднімаються по шарфу. Мені не подобається їхня роль тому, що вони пасивні і їх витягують.

П.: Не зовсім пасивні, бо їм потрібно підніматися.

Ю.: На картині не видно, що вони докладають до того зусилля.

П.: Вони не впевнені, що то їм буде санкціоновано Мадонною.

Ю.: Мені імпонує фігурка угорі, на шарфі.

П.: Тому що вона жіноча чи вас приваблює її позиція?

Ю.: Мені не потрібен рай, якщо мене туди хтось витягне. Лише якщо я потраплю туди сам. Якщо ні – то нехай навіть буду в пеклі.

П.: Звертає увагу, що рай як такий має відносну цінність. «Якщо я не сам туди потрапив, то не дуже гідний бути у раю». Чому ви все-таки помістили себе в пекло? Ви схильні вибрати собі тернії?

Ю.: Я вибираю складний шлях, бо нецікаво йти там, де просто.

П.: Бачимо тенденцію переконатися, що «я сильний». Ви можете витратити енергію на долання перепон, які можна обійти. Є приказка: «Розумний у гору не піде, розумний гору обійде».

Ю.: Тоді, напевне, у мене інший розум. Нащо взагалі жити, якщо всі гори обходити?

П.: Якщо довелося б користуватися послугами Мадонни, ви скоріше воліли б залишитися в пеклі?

Ю.: Так. Я не бачу в пеклі чогось жахливого.

П.: Не влаштовують саме послуги Мадонни? Якби послуги були надані Ісусом?

Ю.: Це більш для мене прийнятно.

П.: Ваша умовна цінність – «чоловіча» поведінка. Тому користуватися послугами жінки не дуже хочеться.

Ю.: Так.

П.: Яка різниця, хто «кидає шарф»? Є потреба ідентифікуватися з чоловіком? Можливо, важко просити?

Ю.: Мадонна робить послугу. Я б спитав у Мадонни: дійсно ти вважаєш, що я достойний бути в раю?

П.: У цьому – суперечність: ви самодостатній, проте її питаєте, чи вартий бути в раю. Хто з жінок виявив сумнів у ваших гідностях?

Ю.: Важко пригадати. Узагалі-то я сам сумніваюся в жінках.

П.: Тобто перекопати жінці вас, що вона вас любить, не так просто?

Ю.: Так.

П.: У чиєму ставленні, любові ви розчарувалися?

Ю.: У мамі. Бабуся виділяє мене відносно брата. Мати занадто хвалить брата, коли він з'явився, любов мами перейшла на нього.

П.: Не виключено, що в дитинстві у вас з'явилися неусвідомлювані ревності до брата, оскільки йому приділяли увагу. Коли мати вас хвалить, чи не видається вам, що вона намагається згладити, замаскувати переваги, які віддає братові?

Ю.: Можливо.

П.: В образ Мадонни ви скоріше втілили б маму чи бабуся?

Ю.: Маму.

Аналітико-корекційний коментар психолога. Це означає, що первинне притяжіння до матері складається у ранньому періоді й є дуже значущим для людини. У почуттєвих потягах відіграє роль вік дитини. Нереалізоване бажання протагоніста бути разом із мамою втілюється тоді у критичну оцінку власних вчинків. Дехто з психологів вважає, що для ефективності психокорекції потрібно в людини породити сумнів відносно себе шляхом фрустрації. Ми бачимо, що вже є сумнів, який може нівелювати можливості самореалізації. Бо тоді себе також потрібно перекопати, щоб бути задоволеним собою. Під сумнівом власні досягнення. Тоді ідеалізоване «Я» розповсюджується на те, що «я можу», а не на те, що «я дійсно роблю». Виникає ризик, що самореалізація у стосунках, досягненнях завжди не відповідатиме можливостям, досягнення будуть видаватися менш досконалими. Відбувається капсулювання себе у закритому, «ненародженому» стані.

Висновки

У відносинах без співзалежності людина, перш за все, контролює своє власне життя, здоров'я та емоційний стан. Індивід розуміє, що може впливати на емоції та життя близьких

людей (будь-які довірливі відносини припускають взаємозв'язок), але у нього немає прагнення керувати ними. У співзалежних взаєминах людина багато і часто намагається контролювати розум, почуття та поведінку іншої людини. Очевидно, цей контроль є лише ілюзією, але спроби можуть заповнювати практично все життя.

Відносини, у яких є емоційна залежність, характеризуються як дуже напружені, конфліктні, тяжкі тощо. Це пов'язано з тим, що якщо одна людина настільки значуща для іншої людини, що все її благополуччя, все її щастя залежить від неї, то і всі її нещастя теж залежать повністю від іншої людини. Кохання разом із емоційною залежністю завжди пов'язане з деструктивними психічними станами.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у визначенні специфіки деприваційного та самодеприваційного впливу на процес формування співзалежних стосунків.

Література:

1. Амурова Я.В. Особливості відображення феномену вини в малюнках тату : дис. ... д-ра філософії в галузі психології : 053. Переяслав, 2022. 385 с.
2. Галушко Л.Я. Можливості процесуальної діагностики в єдності з психокорекцією у мотиваційно-глибинному пізнанні. *Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Кропивницький : ФОП Піскова М.А., 2021. С. 57–60.
3. Галушко Л.Я., Манжара С.О., Біла О.А. Розвиток психодинамічної теорії в діагностико-корекційній практиці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*. 2018. Вип. 6(42). С. 146–158.
4. Кочарян А.С., Коцарь А.В. Синдроми невротичної любові. *Вісник Харківського університету. Серія «Психологія»*. 2000. № 498. С. 68–72.
5. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта : монографія / Т.С. Яценко та ін. Київ : НПУ імені М. Драгоманова, 2015. 280 с.
6. Фромм Е. Мистецтво любові / пер з англ. В. Кучменко. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 192 с.
7. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 679 с.
8. Яценко Т.С., Галушко Л.Я., Степашко В.О. Опредметнені засоби репрезентації психіки суб'єкта – передумова глибинного пізнання. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 2. С. 47–56.
9. Яценко Т.С., Галушко Л.Я., Євтушенко І.В. Методологія ведення діалогу у глибинному пізнанні психіки. *Габітус*. 2022. № 42. С. 232–244.
10. Yatsenko T. «Implicit order» as a form of manifestation the contradictory nature of the psychic integrity. *American Journal of Fundamental, Applied and Fundamental Research*. 2017. № 3. P. 93–111.
11. Yatsenko T. The relationship of conscious and unconscious: psychodynamic approach. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2018. № 26(2). P. 335–353.
12. Yatsenko Tamara, Halushko Lyubov, Ivashkevych Ernest & Kulakova Larysa. Dialogue in In-Depth Cognition of the Subject's Psyche: *Functioning of Pragmatic Referent Statements Psycholinguistics (2022)*. Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. 31(1). P. 187–232.

References:

1. Amurova Ya.V. Osoblyvosti vidobrazhennia fenomenu vyny v maliunkakh tatu : dys. ... d-ra filosofii v haluzi psykholohii : 053. Pereiaslav, 2022. 385 s [in Ukrainian].
2. Halushko L.Ya. Mozhlyvosti protsesualnoi diahnostyky v yednosti z psykhokorektsiieiu u motyvatsiino-hlybynnomu piznanni. Tsilisnyi pidkhid u psykholohii osobystosti: osoblyvosti teorii ta praktyky. *Materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii*. Kropyvnytskyi: FOP Piskova M.A., 2021. S. 57– 60 [in Ukrainian].
3. Halushko L.Ya., Manzhara S.O., Bila O.A. Rozvytok psykhodynamichnoi teorii v diahnostyko-korektsiinii praktytsi. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 12 : Psykholohichni nauky : zb. nauk. prats. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova*, 2018. Vyp. 6 (42). S. 146–158 [in Ukrainian].
4. Kocharian A.S. Syndromy nevrotichnoi liubovi / Kocharian A.S., Kotsar A.V. *Visnyk Kharkivskoho universytetu. Seriiia psykholohiia*. 2000. № 498. S. 68–72 [in Ukrainian].
5. Samodepryvatsiia psykhiky ta dezadaptatsiia subiekta: monohrafiia / T.S. Yatsenko ta in. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. Drahomanova, 2015. 280 s [in Ukrainian].

6. Fromm E. *Mystetstvo liubovi* / per z anhl. V. Kuchmenko. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia», 2017. 192 s. [in Ukrainian].
7. Yatsenko T.S. *Teoriia i praktyka hrupovoi psykhokorektsii: Aktyvne sotsialno-psykholohichne navchannia: navch. posib.* Kyiv : Vyshcha shkola, 2004. 679 s. [in Ukrainian].
8. Yatsenko T.S., Halushko L.Ya., Stepashko V.O. *Opredmetneni zasoby reprezentatsii psykhyky subiekta – peredumova hlybynnoho piznannia. Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii : zbirnyk naukovykh prats.* 2018. № 2. S. 47–56 [in Ukrainian].
9. Yatsenko T.S., Halushko L.Ia., Yevtushenko I.V. *Metodolohiia vedennia dialohu u hlybynnomu piznanni psykhyky. Naukovyi zhurnal «Habitus».* 2022. №42. S. 232–244 [in Ukrainian].
10. Yatsenko T. «Implicit order» as a form of manifestation the contradictory nature of the psychic integrity. *American Journal of Fundamental, Applied and Fundamental Research.* 2017. № 3. R. 93–111.
11. Yatsenko T. The relationship of conscious and unconscious: psychodynamic approach. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools.* 2018. № 26 (2). S. 335-353 [in Ukrainian].
12. Yatsenko Tamara, Halushko Lyubov, Ivashkevych Ernest & Kulakova Larysa. Dialogue in In-Depth Cognition of the Subjects Psyche: *Functioning of Pragmatic Referent Statements Psycholinguistics* (2022). Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. 31(1). S. 187–232 [in Ukrainian].